

Προς την Εναλλακτική Δικαιοσύνη

Η εισαγωγή του νέου τόμου της διαΝΕΟσις για τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα, που επισημαίνει τη σημασία της διαμεσολάβησης για την απλοποίηση της επίλυσης των διαφορών.

ΝΙΚΟΛΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: ΜΑΡΤΙΟΣ 2025

Η διαμεσολάβηση, η διαίτησα και συνολικά η έννοια της εναλλακτικής, εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών έχουν μια ξεχωριστή πλέον θέση σε κάθε μεταρρυθμιστικό σχέδιο των σύγχρονων συστημάτων απονομής Δικαιοσύνης. Με αρετηρία τις έννομες τάξεις του αγγλοσαξονικού Δικαίου, και με πρώτο «όχημα» -εδώ και πολλές δεκαετίες- τη διαίτησα, η εναλλακτική επίλυση διαφορών άρχισε να κερδίζει έδαφος, όχι μόνο ως αποδοτική επιλογή επικερδών και ιδιωτών για τη διευθέτηση των διαφορών τους, με άμεσο τρόπο, όσο και ως αντικείμενο δημόσιας πολιτικής. Ως αναπόσπαστο, δηλαδή, συστατικό της μεταρρύθμισης του δικαστικού συστήματος, στοιχείο εν τέλει ωριμότητας μιας έννομης τάξης.

Σήμερα, δεν είναι, νομίζω, υπερβολή να λεχθεί ότι η εναλλακτική επίλυση διαφορών αποτελεί ασφαλή δείκτη ωριμότητας ενός δικαιοσύνης συστήματος. Κάθε ευνομούμενη Πολιτεία οφείλει να οργανώσει, να ρυθμίσει και να προσφέρει στους πολίτες ένα ολοκληρωμένο

πλαίσιο εξωδικαστικής διαχείρισης των διαφορών τους. Με χαρακτηριστικά την αμεσότητα, την ανεμπόδιστη πρόσβαση, το ορθολογικό κόστος και το υψηλό επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους διαπιστευμένους από την ίδια την Πολιτεία λειτουργούς τους διαμεσολαβητές. Αυτά είναι, άλλωστε, τα εκέγγυα για την επιτυχή λειτουργία ενός τέτοιου συστήματος.

Ενός συστήματος, που δεν τελεί σε ανταγωνιστική σχέση προς τη Δικαιοσύνη, προς τον δικαστηριακό μηχανισμό ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου, αλλά συμπληρωματικό προς αυτόν, σε μια ευεργετική διαλεκτική σχέση. Η εναλλακτική επίλυση των διαφορών μπορεί να αποτελέσει τον πλέον λειτουργικό «προθάλαμο» των δικαστηρίων, αποδοτικό μέσο αποσυμφόρησης του δικαιοδοτικού μηχανισμού και, πρώτιστα, τρόπο αποτελεσματικής επέλευσης της κοινωνικής ειρήνης. Στόχος υπέρτερος, αναγόμενος σε αυτό που ονομάζουμε «γενικό καλό». Μια σκέψη, που πρόσβησε με αυθεντικό τρόπο, σε φιλοσοφικό νομικό επίπεδο, ο

εκλιπών καθηγητής Λάμπρος Κοτσάρης, μιλώντας για την ουσία της διαμεσολάβησης και τη θεραπευτική της επίδραση στον «πόνο» κάθε διένεξης.

Με αυτήν την έννοια, η εναλλακτική επίλυση διαφορών, σε κάθε Πολιτεία, έχει διττή αποστολή. Θεωρική και κοινωνική ως μέσο διασφάλισης των δικαιωμάτων των πολιτών, ιδίως της ελευθερίας πρόσβασης σε αποτελεσματική έννομη προστασία, μέσα σε εύλογο χρόνο. Αλλά και οικονομική, αναπτυξιακή: ως «εργαλείο» ταχείας και αξιόπιστης διαχείρισης των διαφορών και διατήρησης ενός υγιούς επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Και γι' αυτό η σύγχρονη ευρωπαϊκή νομική πολιτική επιμένει στην αξία που έχουν τα συστήματα Alternative Dispute Resolution (ADR) για κάθε σύγχρονο σύστημα Δικαιοσύνης. Δεν μπορούμε να μιλάμε για εύρυθμο και ολοκληρωμένο δικαστικό μηχανισμό, χωρίς ένα αποτελεσματικό και σύγχρονο σύστημα εναλλακτικής επίλυσης στο πλάι του.

Ο Νικόλαος
Κατεμάσιουλος είναι
Γενικός Γραμματέας
του ΟΠΕΜΕΔ και
Δικηγόρος.

Στην Ελλάδα, μετρούμε ήδη πολλές δεκαετίες στην ιστορία της διαίτησής. Και ήδη πλέον μίας δεκαετίας εφαρμογής του θεσμού της διαμεσολάβησης. Τα οφέλη προφανώς είναι σημαντικά, παρά τον ακόμη ως σήμερα περιορισμένο βαθμό αξιοποίησής τους στην πράξη.

Ήδη σήμερα, με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, τον Ν. 4640/2019 για τη διαμεσολάβηση, έχει θεσπισθεί και η σημαντική καινοτομία της Υποχρεωτικής Αρχικής Συνεδρίας Διαμεσολάβησης (ΥΑΣΔ), με αποτελέσματα που δημιουργούν περιθώρια αισιοδοξίας. Όχι μόνο εξαιτίας του μεγάλου ποσοστού επιτυγχόμενης ολοκλήρωσης των διαμεσολαβήσεων που διεξάγονται, όσο εν όψει του γεγονότος ότι καθημερινά ολοένα και περισσότεροι πολίτες έρχονται σε επαφή με τη διαμεσολάβηση, γνωρίζουν τον θεσμό και τις δυνατότητές του στην πράξη.

Άλλωστε, είναι τα ίδια τα πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης, που θα την καταστήσουν ελκυστική στους πολίτες και στις επιχειρήσεις: η αμεσότητα, η συμμετοχικότητα, η ευελιξία, η νομική δεσμευστικότητα της συμφωνίας. Βασισμένη σε ένα νέο μοντέλο συναινεσης που απενοχοποιεί την έννοια του «συμβιβασμού», η διαμεσολάβηση δίνει στην τελευταία μια αξία υπερ-νομική. Είναι στοιχείο ενός νέου κοινωνικού και πολιτιστικού προτύπου, που προάγει τη σύνθεση, τον διάλογο την ανοικτότητα και την ανοχή στη διαφορετικότητα. Για τον σκοπό αυτόν, σήμερα, η διαμεσολάβηση φαίνεται να αποκτά διακριτά θέση στη χάραξη δημόσιων πολιτικών σε μια πληθώρα πεδίων, από το οικογενειακό Δίκαιο έως τη διαχείριση κτηματολογικών ζητημάτων.

Είναι προφανές ότι η διάδοση της εναλλακτικής επίλυσης διαφορών δεν είναι αποκλειστικό αντικείμενο της νομοθεσίας. Ούτε μπορεί να επιβληθεί άνωθεν μια νέα κουλτούρα. Ο νομικός πολιτισμός, όπως κάθε μορφή ανθρώπινου πολιτισμού, καλλιεργείται. Προάγεται, εξελίσσεται, δυναμώνει και εν τέλει παράγει καρπούς για το κοινωνικό σύνολο, μέσα από μια

μακρά, επίμονη και συλλογική προσπάθεια. Χρειάζεται συνέπεια, συνέπεια και επιμονή.

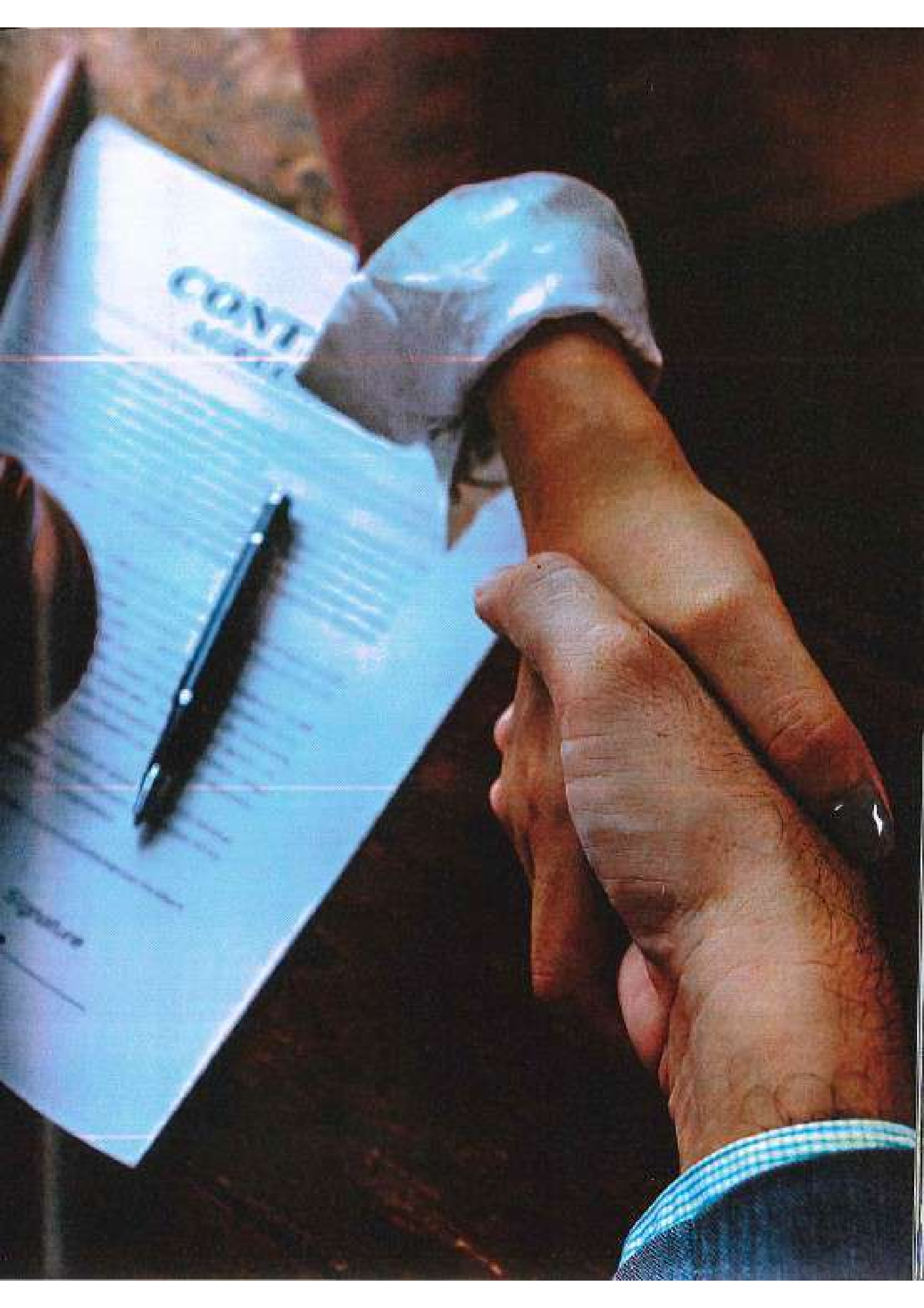
Η ευθύνη για την προώθηση και την εμπέδωση αυτών των θεσμών δεν μπορεί να περιορίζεται στους κρατικούς φορείς. Δίπλα στο κράτος, μέσα σε ένα ενιαίο εθνικό σκέδισ προώθησης της εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, η ιδιωτική οικονομία και η Κοινωνία των Πολιτών και των επιχειρήσεων αναλαμβάνουν πλέον ολοένα και πιο ενεργό δράση στην κοινή προσπάθεια να προβληθεί η διαμεσολάβηση ως μια ρεαλιστική και συμφέρουσα επιλογή για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Δεν μπορούμε να μιλάμε για εύρυθμο και ολοκληρωμένο δικαστικό μηχανισμό, χωρίς ένα αποτελεσματικό και σύγχρονο σύστημα εναλλακτικής επίλυσης στο πλάι του. ”

Αυτό είναι και το κλίμα μέσα στο οποίο οι φορείς εκπροσώπησης της επιχειρηματικής και επαγγελματικής κοινότητας αποφάσισαν εδώ και δέκα περίπου χρόνια τη δημιουργία μιας ευρείας συμμαχίας όλων των δημιουργικών δυνάμεων της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Μιας θεωρητικής συμμαχίας για τη διαμεσολάβηση, που στοχεύει στη μεγιστοποίηση της προβολής του νέου θεσμού προς τους μελλοντικούς χρήστες της

τους πολίτες, τους επαγγελματίες και τις επιχειρήσεις, που αποζητούν την ταχεία και αποτελεσματική διευθέτηση των διαφορών τους.

Η συμμαχία αυτή έλαβε «σάρκα και οστά» με την ίδρυση του Οργανισμού Προώθησης Εναλλακτικών Μεθόδων Επίλυσης Διαφορών (ΟΠΕΜΕΔ). Στον Οργανισμό ενώνουν δυνάμεις οι κοινωνικοί εταίροι, τα επιμελητήρια, οι επιστημονικοί κλάδοι των δικηγόρων, των μηχανικών, των ιατρών, των συμβολαιογράφων, των οικονομολόγων, οι ενώσεις των τραπεζών και των ασφαλιστικών εταιρειών.

Εκπέμπεται έτσι ένα πρώτο μήνυμα: Η κοινωνία και η οικονομία παίρνουν στα χέρια τους την υπόθεση «διαμεσολάβηση στην Ελλάδα».

Στόχος του Οργανισμού είναι να αξιοποιήσει την ιδιαίτερη δυναμική των εταίρων του. Να δομήσει ευεργετικές συμμαχίες και συμπράξεις, να συμβάλει στην επικοινωνιακή προβολή του θεσμού, καθώς και να αναλάβει επιστημονικό έργο. Ο ΟΠΕΜΕΔ έχει μέχρι σήμερα διαμορφώσει στρατηγικές συμμαχίες με φορείς του δημόσιου βίου, κρατικές αρχές και συλλογικές οργανώσεις από τα κρίσιμα πεδία της κοινωνίας και της οικονομίας. Ο σχηματισμός του ευρύτερου εφικτού «μετώπου» συνεργασίας μπορεί να παραγάγει ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία για τη διαμεσολάβηση.

Ο Οργανισμός υπήρξε, πράγματι, από την ίδρυσή του αρωγός της Πολιτείας στην προσπάθεια όχι μόνο να καταστεί γνωστός, αλλά και να ενισχυθεί ο θεσμός με νομοθετικά εργαλεία. Να αξιοποιηθεί στην πράξη προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων, που θα τον εμπιστευτούν. Προς τον σκοπό αυτόν, επιδίωξε και πέτυχε σημαντικές συνέργειες με το υπουργείο Δικαιοσύνης, αλλά και με το υπουργείο Ανάπτυξης, με αντικείμενο τις κατά καιρούς νομοθετικές τους πρωτοβουλίες. Τόσο για την αξιοποίηση των διαμεσολαβητών στη διαδικασία της εξωδικαστικής ρύθμισης των επιχειρηματικών οφειλών όσο ιδίως στην αναμόρφωση

του Δικαίου της διαμεσολάβησης – κυρίως στη διαδικασία προετοιμασίας του Ν. 4640/2019. Ο ΟΠΕΜΕΔ έχει, μάλιστα, προσπαθήσει να συμβάλει στην προώθηση της νομικής σκέψης και σε άλλες εναλλακτικές οδούς με αξιόπιστες προτάσεις για μελλοντικά βήματα.

Από την πλευρά μας, ως ΟΠΕΜΕΔ, δεσμευόμαστε να συνεχίσουμε, ακόμη πιο εντατικά, μαζί με τους εταίρους μας, από την κοινωνική, οικονομική και επιστημονική ζωή του τόπου, την προσπάθεια για την προώθηση και την εμπέδωση της διαμεσολάβησης, της διαιτησίας, αλλά και της δικαστικής μεσολάβησης στη χώρα μας. Στόχος του Οργανισμού είναι να αξιοποιήσει την ιδιαίτερη δυναμική των εταίρων του. Να δομήσει ευεργετικές συμμαχίες και συμπράξεις, να συμβάλει στην επικοινωνιακή προβολή του θεσμού και στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και της νομικής κοινότητας.

Ασφαλώς, μαζί με τους διαμεσολαβητές. Εξάλλου, η διαμεσολάβηση είναι οι άνθρωποι της, καθημέρα και καθένας που καθημερινά την πρεσβεύει και τη διακονεί, στη θεωρία και στην πράξη. Αυτοί είναι που συνθέτουν και συντηρούν το ανθρώπινο πρόσωπο ενός θεσμού, που δεν είναι αμιγώς νομικός, αλλά βαθιά κοινωνικός.

Η Πολιτεία μας καλείται να μείνει σταθερή κι αταλάντευτη στη μεταρρυθμιστική της βούληση. Κι είναι πολύ ελπιδοφόρο ότι ασχολείται σοβαρά και σε τόσο υψηλό επίπεδο με τα σχετικά ζητήματα,

Ο νομικός πολιτισμός, όπως κάθε μορφή ανθρώπινου πολιτισμού, καλλιεργείται. Προάγεται, εξελίσσεται, δυναμώνει και εν τέλει παράγει καρπούς για το κοινωνικό σύνολο, μέσα από μια μακρά, επίπονη και συλλογική προσπάθεια. Χρειάζεται συνέχεια, συνέπεια και επιμονή. ”

αναζητώντας νομοθετικές λύσεις, που μπορούν να βοηθήσουν καθοριστικά στην εξέλιξη αυτών των θεσμών.

Είναι δε πολύ σημαντικό το γεγονός ότι το αρμόδιο υπουργείο Δικαιοσύνης

ανταποκρίνεται με μεγάλη επιτυχία στις σύγχρονες απαιτήσεις, που συνδέονται με την εφαρμογή του θεσμού. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης (ΚΕΔ) επιτελεί, επίσης, ένα πολύ δύσκολο όσο και σοβαρό και υπεύθυνο έργο στην καθημερινή θεραπεία ζητημάτων που συνδέονται άμεσα με τη διαμεσολάβηση στην πράξη, διαφυλάσσοντας το κύρος του θεσμού και των λειτουργιών του, και προσφέροντας ερμηνευτικές λύσεις και κατευθύνσεις σε κάθε ζητούμενο, που προκύπτει από την εφαρμογή του θεσμού.

Παράλληλα, και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, η Πολιτεία φαίνεται πως αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στον τομέα της επιμόρφωσης των δικηγόρων στη διαμεσολάβηση: όχι μόνο ως διαμεσολαβητών, αλλά και ως νομικών παραστατών.

Το πρόγραμμα εκπαίδευσης των δικηγόρων στον ρόλο τους ως νομικών παραστατών στη διαμεσολάβηση μπορεί να οδηγήσει σε μεγιστοποίηση του οφέλους για έναν πολύ μεγάλο αριθμό δικηγόρων σε όλη τη χώρα, που δεν θα έρθουν απλώς σε επαφή γνωριμίας με τη διαμεσολάβηση, αλλά θα μάθουν να τη βλέπουν όπως πραγματικά είναι: ένα σύγχρονο εργαλείο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του εντολέα, του πολίτη, που έχει ανάγκη νομικής συμβουλής και προστασίας.

Έτσι, μόνο οι νομικοί της πράξης, οι άνθρωποι που στέκονται δίπλα στον πολίτη και στην επιχείρηση, θα μπορέσουν να αντιληφθούν πλήρως το συμφέρον του πελάτη τους, αλλά και τις προσωπικές επαγγελματικές προοπτικές που ανοίγονται εμπρός τους, και να αγκαλιάσουν τη διαμεσολάβηση.

Συμπερασματικά, θεωρώ ότι, μετά από τόσα χρόνια θεωρητικής επεξεργασίας και πρακτικής εφαρμογής, είναι σημαντικό ό,τι έχει γίνει σαφές σε όλους, εντός και εκτός της νομικής κοινότητας στη χώρα μας, πως η διαμεσολάβηση είναι ένα λειτουργικό και σύγχρονο εργαλείο δημόσιας πολιτικής, προς όφελος του πολίτη και της επιχείρησης.

Έχουν γίνει όλα όσα έπρεπε; Προφανώς, όχι. Υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτιώσεων και παρεμβάσεων. Γνωρίζουμε, όμως, πλέον πού θέλουμε να πάμε. Είμαστε στον ίδιο δρόμο. Και κοιτάζουμε όλοι προς την ίδια κατεύθυνση. Προς την προαγωγή της διαμεσολάβησης και της Εναλλακτικής Δικαιοσύνης. Προς την απλοποίηση της επίλυσης των διαφορών. Προς την αλλαγή νοοτροπίας. ■